

Nová doba prináša nové náboženstvá

CHRÁM RÁDU JEDI

Pavol Kosnáč

Azda každý z nás pozná Hviezdne vojny, kultovú filmovú hexalógiu Georgea Lucasa. Hviezdne vojny mali dopad ďaleko za sci-fi a fantasy subkultúru. Ich sociologický dopad je masívny: ľudia podľa postáv nazývali svoje deti, po USA aj mimo nich sú rozosiate sochy postáv z týchto filmov, stúpol záujem o výskum vesmíru, jedna z postáv, Dart Vader, nedávno neúspešne kandidoval na prezidenta Ukrajiny a sľuboval opätovne vybudovať z republiky impérium.¹ A je také niekoľko skupín rytierov Jedi, ktoré sami seba považujú za náboženstvo. Zameriame sa na jednu z nich – na Chrám rádu Jedi (*The Temple of The Jedi Order*).

Fenomén dnešnej doby

Hviezdne vojny (Star Wars) je typickým predstaviteľom sci-fi space-opery, dejovo ale spadajú skôr do fantasy. Obývané svety známeho vesmíru riešia masívnu politickú krízu, ktorú do istej miery zámerne spôsobila jedna z frakcií, zastúpená aj v Galaktickom Senáte (vesmírne OSN, len s posilnenými právomocami), ktorej zámerom je zvrátiť voľné politické usporiadanie obývaného vesmíru na totalitné Galaktické Impérium. To sa jej za pomoci rôznych machinácií aj podarí, ale vďaka spojenectvu rôznych odbojových organizácií je nakoniec porazená. Dej sa odohráva na pozadí týchto udalostí a sleduje osudy celej rady postáv. Kultovými sa stali práve Jediovia, ktorí kvôli svojej masívnej popularite v USA takpovediac zľudovali – Slováci majú Jánošíka, a Američania majú Obi-Wan Kenobiho a Majstra Yodu, nezabudnuteľného zeleného škriatka, ktorý je jednou z najstarších, najmocnejších a najmúdrejších bytostí vo vesmíre. Z Hviezdnych vojen je na niekoľkých amerických univerzitách možné spraviť si doktorát.

Rytieri Jedi sú kvázi-mnišsky, spirituálni, akademický, spoločenskospesný a bojový rád. V zásade tu Lucas spojil všetky funkcie, ktoré rôzne mnišské rády v rôznych náboženských tradíciách po celom svete kedy vykonávali, vizuálne a verbálne majú ale silné znaky východného monasticizmu. Po mnohé generácie Jediovia slúžili ako paramilitantná organizácia v službách všetkých inteligentných rás, udržiavali rovnováhu, zažehňovali konflikty, slúžili ako posledná inštancia spravodlivos-

Majster Yoda.

ti a objektivity. Rytieri Jedi slúžia neosobnej mystickej moci známej proste ako Sila (*The Force*), ktorú dokážu vnímať a rôznym spôsobom používať. Vo filmoch obdivujeme skôr jej mechanické prejavy, kde sa v zásade prejavuje ako moc kúzelná (čítanie a ovplyvňovanie mysle, manipulovanie s predmetmi na diaľku silou mysle, rôzne energetické výboje etc.). Rytieri Jedi si ju ale vážia preto, že pôsobí do istej miery ako tao a jin a jang dokopy – s jej pomocou je možné rozoznávať dobré a prospešné od zlého a neprospešného, cítiť vychýlenie prírodnej a vesmírnej rovnováhy, do istej miery predpovedať budúcnosť a pod.

Prečo sa týmto všetkým zaoberajú sociológovia náboženstva? Pretože rytierovia Jedi neostali na plátnach kín, ale vystúpili z nich do spoločnosti. A nie iba ako popkultúrný fenomén, ale aj ako fenomén náboženský. V nedávnej minulosti sme registrovali „fenomén Jedi“ pri sčítaniach ľudu (aj

v Českej republike²), kedy sa nezanedbateľné množstvo ľudí prihlásilo v kolónke viero-vyznania ako „Jedi“. Bola to prevažne recesia, ale nie pre všetkých zúčastnených – niektorí to mysleli vážne. Jediizmus už niektoré štáty registrujú ako regulérne náboženstvo, a toto náboženstvo má svojich nasledovníkov, chrámy, knihy a obrady.

Ukážka zo žitého jediizmu

Interpretácia posolstva Georgea Lucasa³ a rytierov Jedi sa v náboženských Jedi skupinách rôzni v teórii aj praxi. Niektoré sú praktickí ateisti s istou sadou Jedimi inšpirovaných humanistických ideí, iné panteistické a ešte iné monoteistické. Skupina Chrám rádu Jedi⁴ bola registrovaná v štáte Texas Johnom Henry Phelanom 25. decembra 2005. Je považovaná za jednu z najväčších a najrozvinutejších Jedi skupín v súčasnosti.⁵

Phelan strávil dlhé roky ako učiteľ zenového budhizmu, inklinoval ale aj ku kresťanskej mystike, čo sa na doktrínu Chrámu nezanedbateľne podpísalo. Synkretizmus je teda Chrám rádu Jedi vlastný – vo svojich začiatkoch dokonca existovalo niekoľko Jedi rítov pre Jediiov s rôznym svetonázorovým základom, teda rítus pre kresťanských Jediiov, pre buddhistických, pre ateistických etc. Tie dnes už neexistujú, ale súčasťou doktríny je stále dôraz na to, že jediizmus môžu zastávať ľudia s rôznym svetonázorom, pričom sa ho nemusia vzdáť.⁶ V tomto prístupe je možné vysledovať univerzalistickú tézu, ktorá tvrdí, že všetky náboženstvá a svetonázory sú v jadre rovnaké, a líšia sa iba kultúrnymi prejavmi.

Pripojiť sa k Chrámom je ľahké – o prijatie je potrebné požiadať, vypísať prihlášku a zložiť sľub. Člen ešte nemá nárok na žiadnu hodnosť. Chrám má 7 hodnostných stupňov, ktorých dosiahnutie je rôzne časovo a intelektuálne náročné.

Prvý stupeň je stupeň *novice*, ktorý je možné absolvovať najrýchlejšie približne za 2 mesiace a zahŕňa prečítanie a prediskutovanie niekoľkých kníh. Žiadna z kníh nebola napísaná členom Chrámu. Patria k bežnému filozofickému kánonu, ktorý sa vyučuje aj na univerzitách, a knihy sa môžu obmieňať podľa potrieb študenta – napr. katolícky Jedi si môže vziať Sumu Teologicú Tomáša Akvinského a kontemplovať ju vo svetle učenia Jedi, sunnita môže siahnuť po tradícii islamskej právnej školy, ku ktorej sa hlási, a zamýšľať sa nad paralelami týchto textov s životným štýlom rytiera Jedi, ateista napr. po diele Davida Hu-

mea a pod. Druhá hodnosť je *zasvätenec*, ktorá sa automaticky získava po absolvovaní noviciátu. Mnohí členovia sa zastavujú na tejto fáze a neidú ďalej, keďže tretia fáza, *učenik*, trvá odhadom 6 mesiacov až 2 roky. Jedná sa o prípravnú fázu pre rytierstvo. Ak ju uchádzač absolvuje, stáva sa rytierom Jedi (*Jedi*). Aby bolo vôbec možné túto fázu započítať, musí uchádzač presvedčiť už existujúceho rytiera, aby ho prijal do učenia – ak sa tak stane, ten sa stáva jeho osobným tútorom a garantom, zadáva mu úlohy, čítanie (prevažne filozofia, svetové náboženstvá, metafyzika, sebaovládanie a pod.) a témy esejí, meditujú spolu a celkovo sa rytier stará o učeníkovu jediskú formáciu. Ak je rytier spokojný, môže učeníka odporučiť na pasovanie. Jeho žiadosť a celkový pokrok a správanie preskúma vedenie Chrámu, zvyčajne niekoľkočlenná rada. Ak je spokojná, učenik sa stáva Jediom. Ďalšie hodnosti sú už buď čestné, alebo sa jedná o seniorské pozície – ako je *starší rytier*, ktorý sa špecializuje na konkrétnu filozofickú disciplínu či otázku relevantnú pre Chrám, *majster* (niekto kto úspešne doviedol k pasovaniu troch učeníkov) a *veľmajster*, čestný titul za celoživotné dielo či špeciálne zásluhy.

Spomenutých sedem hodností je ale iba jedna línia výcviku – je možné ešte postupovať aj po klerických úrovniach, kde sa člen nezameriava na učenie sa cesty rytiera Jedi a vlastné sebazdokonaľovanie, ale vo vysvetľovaní cesty jediizmu iným. Okrem toho sú klerici poverení vedením každotýždenného kázania, ktoré sa odohráva naživo online na fórach oficiálnej stránky Chrámu, prípadne stredajšími tematickými prednáškami, prípravou didaktických materiálov a prednášok pre nečlenov Chrámu rádu Jedi.

Pre potreby výcviku klerikov má organizácia chrámový seminár, ktorý zároveň aj udeľuje tituly bakalára, magistra a doktorát v jediských vedách. Ak sa zástupcom Chrámu podarí dohodnúť s americkým ministerstvom obrany, bude chrámový seminár poskytnutý aj jediistických klerikov ako vojskových kaplánov pre americkú armádu.

Chrám rádu Jedi má približne dvetisíc registrovaných členov, ale plne aktívnych je v súčasnosti okolo 200, pričom sa nepočíta mládež a osoby pod 18 rokov, keďže Chrám neprijíma mladistvých. Na celom svete Chrám odhaduje asi päť tisíc aktívnych Jedi, prevažne bielych mužov medzi 20 a 40 rokmi života (demograficky je možné pozorovať koreláciu s dominant-

nou skupinou v sci-fi a fantasy subkultúre vo všeobecnosti), väčšina žije v USA, hoci malé skupinky sú aj v UK, Poľsku, Iráne, Nemecku, Francúzsku, Južnej Afrike či na Novom Zélande.

Okrem spomínaných dvoch stretnutí týždenne tvorí prax predovšetkým meditácia (za účelom udržiavania svojho spojenia so Silou, ktorá je vesmírnou a životnou energiou všetkého) a dodržiavanie etických nariadení, ktoré sú veľmi podobné zmesi liberálneho katolicizmu a liberálneho zenového budhizmu.

Čo sa doktríny týka, Chrám má Kódex, Krédo,⁷ 16 náuk, 21 Filozofických maxím a tri princípy. Základy vierouky sú tieto:

Veríme v Silu, a v inherentnú hodnotu všetkého života v nej.

Veríme v posvätnosť ľudskej osoby, sme proti používaniu mučenia, krutých a netytických trestov, vrátane trestu smrti.

Veríme v spoločnosť riadenú zákonmi zakotvenými v rozume a súcíte, nie strachu a predsudkoch.

Veríme v spoločnosť, ktorá nediskriminuje na základe sexuálnej orientácie ani okolnostiach narodenia, ako je pohlavie, etnicita či národnosť.

Veríme v etiku reciprocity a v relativitu morálky, ktorá nieje absolútna, ale zakotvená v kultúre, náboženstve a špecifikách doby.

Veríme v pozitívny vplyv spirituálneho rastu a uvedomelosti na spoločnosť.

Veríme v dôležitosť slobody svedomia a sebaurčenia v rámci náboženských, politických a iných štruktúr.

Veríme v oddelenie štátu a náboženstva, slobodu slova, združovania a prejavovania sa.⁸

Jediizmus zdôrazňuje rolu mýtu v ľudských životoch. Podľa jediistického klerika Akkarina je mýtus kruciálnou súčasťou dejín civilizácie. Je pre zdravý vývoj spoločnosti nepostrádateľný asi ako sú sny a dobré rolvé modely pre človeka. Bez nich prichádza neuróza a nakoniec paralýza. V týchto tvrdeniach je možné cítiť vplyv moderných autorov, milovaných naprieč celým hnutím New Age, ako Jung, Campbell či Krišnamurtí.

Symbol Chrámu je čierny kruh obkolesujúci päťcípú hviezdu, v ktorej je ďalší čierny kruh, v ktorom je šestnásťcípá hviezda. Jedná sa o rituálny symbol znázorňujúci vzájomnú závislosť svetla a tmy (doslova aj v prenesenom význame – veľmi podobné jin a jangu), 5 cípov prvej hviez-

dy odkazuje na 5 tvrdení Kóde-xu Jedi a šestnásťcípá hviezda reprezentuje 16 náuk.

Ako ukazuje aj táto krátka sonda do učenia

a praxe Chrámu rádu Jedi, jediizmus nie je iba recesia známa z médií, ale aj eklektický synkretický zenbuddhistický new age svetónázor s prvkami kresťanstva a komplexným tréningovým programom. Chrám bude budúci rok sláviť desať rokov od svojho vzniku, odkedy pomaly, ale vytrvalo rastie. Aj na základe vyššie uvedených skutočností je možné konštatovať, že nijak zvlášť neľipne na zdroji svojej inšpirácie, teda hexalógii Hviezdných vojen, ale adaptuje úplne samostatnú identitu, ktorá má s univerzom Star Wars stále menej spoločného, aj keď naďalej udržuje jeho názvoslovie a meta-jazyk. A vzhľadom na to, že štúdio Disney sa rozhodlo oživiť túto filmovú sériu, záujem v najbližších rokoch skôr vzrastie než naopak. Let the Force be With You!

Poznámky

- 1 <http://www.theguardian.com/world/2014/mar/31/ukraine-darth-vader-president-internet-party>, prístup 10. 8. 2014.
- 2 Viz napr. http://zpravy.idnes.cz/pri-scitani-uvvedme-virus-hvezdnych-valek-vyzyvaji-se-lide-na-internetu-las-domaci.aspx?c=A110127_141219_domaci_hv, prístup 11. 8. 2014.
- 3 „I put the Force into the movie to try to reawaken a certain kind of spirituality in young people. I see Star Wars as taking all the issues that religion represents, and trying to distil them down into a more modern and easily accessible construct.“ - George Lucas, <http://www.theacanadianencyclopedia.ca/en/article/star-wars-phenomenon/>, prístup 12. 8. 2014.
- 4 Ak nieje uvedené inak, všetky nasledujúce informácie pochádzajú z osobnej komunikácie s J. H. Phelanom a bratom Akkarinom (jedným z klerikov Chrámu rádu Jedi, ktorého občianske meno nepoznám), alebo z oficiálnych internetových stránok Chrámu: <http://www.templeofthejediorder.org/>, prístup 12. 8. 2014.
- 5 Z rozhovoru s prof. Carole Cusackovou zo Sydney University, ktorá fenomén jediizmu dlhodobo sleduje.
- 6 Rozhovor s J. H. Phelanom z 23. 3. 2013, Huffington Post Live Interviews, <https://www.youtube.com/watch?v=k-vJCyL01Uk>, prístup 12. 8. 2014.
- 7 Videopracovanie Kréda a Kóde-xu od Dudu Films, obľúbené medzi členmi Chrámu aj inými jediistickými skupinami: Guardians of Peace: <https://www.youtube.com/watch?v=dQLubOuhVuM>, Jedi Creed and Code: <https://www.youtube.com/watch?v=YdafsRO5lro>, prístup 13. 8. 2014.
- 8 Jedná sa o preklad autora článku, originálne znenie je možné nájsť tu: <http://www.templeofthejediorder.org/doctrine-of-the-order>, prístup 12. 8. 2014.

Mgr. Pavol Kosnáč, MSt (*1988), absolvoval štúdium religionistiky na Komenského univerzite a Oxfordskej univerzite a morálnej, politickej a právnej filozofie v Kolégiu Antona Neuwirtha. Pracoval okrem iného aj v Inform institute (výskum nových náboženských hnutí) a v Demos think-tanku (ideológia, extrémizmus a násilie) v Londýne. V súčasnosti sa venuje výskumu rôznych aspektov previazanosti ideových systémov a bezpečnosti.